

MILJÖKRITERIER FÖR SKOLOR OCH LÄROANSTALTER

© Utbildningsstyrelsen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ,
Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA-säätiö,
Hyvinkään-Riihimäen aikuiskoulutuskeskus

Översättning: Eivor Rajala-Kejonen
Pärm: Osakeyhtiö Nallellaan/Nalle Ritvola
Logo: Marisa Saarinen
Grafisk design: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-1824-4 (inb.)
ISBN 952-13-1825-2 (pdf)

Edita Prima Ab, Helsingfors 2003

F Ö R O R D

Avsikten är att de miljökriterier för skolor och läroanstalter som presenteras i denna publikation skall stöda läroanstalternas arbete för hållbar utveckling. Kriterierna tar huvudsakligen fasta på den ekologiska sektorn inom hållbar utveckling. De lämpar sig för grundskolor, gymnasier, yrkesläroanstalter och andra läroanstalter. Kriterierna kan användas som verktyg för självvärdering och de står som grund när det miljöcertifikat för skolor och läroanstalter som införs år 2003 skall beviljas.

Miljökriterierna är ett led i ett samprojekt för Undervisningssektorns Fackorganisation (OAJ), OKKA-stiftelsen (stiftelse för undervisning, fostran och utbildning) och Hyvinkään-Riihimäen aikuiskoulutuskeskus.

Samprojektet stöds av Utbildningsstyrelsen och miljöministeriet. Avsikten är att bygga upp ett nationellt system för miljöutvärdering i läroanstalterna (projektet ENVEDU). Projektet har beviljats stöd från Europeiska kommissionens program Life Environment.

I planeringen av kriterierna har dessutom deltagit Andelslaget Eco-One och Sällskapet för Miljöfostran i Finland. Kriterierna har kommenterats av Pirke Suoheimo från Finlands miljöcentral och Eila Jeronen från Uleåborgs universitet. Under planeringsarbetet insamlades även kommentarer av lärare på olika skolnivåer. Dessutom testades kriterierna genom testrevisioner i fyra läroanstalter på våren 2002: Hönttämäen koulu (Uleåborg), Puolalanmäen koulu (Åbo), Helsingin tekniikan alan oppilaitos (Helsingfors) och Savonlinnan aikuiskoulutuskeskus (Nyslott).

Vi bär alla ansvar för en hälsosam miljö, för naturen och dess mångfald samt för kulturarvet. En hållbar utveckling och framtid byggs upp tillsammans, genom kunnande och deltagande.

INNEHÅLL

INLEDNING	7
1 PLANERING, ORGANISERING OCH UTVECKLING AV MILJÖFRÅGOR	11
1.1 TILLSTÅNDET INOM SKÖTSELN AV MILJÖFRÅGOR	11
1.2 LÄROANSTALTENS MILJÖVÄRDEN	12
1.3 MILJÖPROGRAM	12
1.4 ENGAGEMANG OCH SAMARBETE	13
1.5 MILJÖINSTRUKTIONER, ANSVARSOMRÅDEN, UTBILDNING OCH KOMMUNIKATION (läroanstaltens servicefunktioner)	13
1.6 SAMARBETE MED INTRESSENTGRUPPER	14
1.7 MILJÖ- OCH ARBETARSKYDDSLAGSTIFTNINGEN	14
1.8 SÄKERHET OCH AGERANDE I NÖDSITUATIONER	15
1.9 UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN	15
2 UNDERVISNING, DELTAGANDE, SAMARBETE OCH INLÄRNING	16
2.1 LÄROPLANER FÖR SKOLORNA OCH LÄROANSTALTERNA	17
2.2 UNDERVISNINGSRRESURSER	18
2.2.1 Studiematerial	18
2.2.2 Lärarnas miljökompetens	18
2.2.3 Samarbete i undervisningen	18
2.3 GENOMFÖRANDE AV ELEMENTEN INOM MILJÖFOSTRAN I UNDERVISNINGEN	19
2.3.1 Kunskap om miljön	19
2.3.2 Att verka i miljön	20
2.3.3 Att verka för miljön	21
2.4 UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV MILJÖUNDERVISNINGEN	23

3	SERVICEFUNKTIONER	24
3.1	ANVÄNDNING AV MATERIAL OCH ANSKAFFNINGAR	25
3.2	AVFALLSHANTERING	26
3.3	VATTENFÖRBRUKNING	27
3.4	ENERGI	28
3.5	ARBETSHYGIEN OCH TRIVSEL	29
3.6	RENHÅLLNING	29
3.7	KÖK OCH MATSAL	30
3.8	TRANSPORTER OCH TRAFIK	31
3.9	ANVÄNDNING OCH LAGRING AV FARLIGA ÄMNINGAR	31
3.10	ÖVRIGA MILJÖHANDLINGAR	32
	BILAGOR	33
	ORDLISTA	35

VÄRDEN, VERKSAMHETSKULTUR OCH UNDERVISNING SOM GRUND FÖR MILJÖARBETET VID EN LÄROANSTALT

Skolorna och läroanstalterna har en viktig samhällelig uppgift när det gäller att främja hållbar utveckling och handlingssätt som skonar miljön. Läroplansgrunderna och Utbildningsstyrelsens program för hållbar utveckling förpliktar läroanstalterna att inlemma miljöfrågor i undervisningen och fästa uppmärksamhet vid hållbar utveckling i all verksamhet.

Ett centralt mål för läroanstalternas fostrande arbete är att stöda elevernas utveckling till medborgare som bär ansvar för sin miljö och till yrkeskunniga människor som kan ta hänsyn till miljöaspekter i sitt liv och i sitt arbete. Genom utbildning kan man bidra till att eleverna får miljövänliga värderingar samt teoretiska och praktiska färdigheter som gör det möjligt att som individer och som medlemmar i samhället aktivt arbeta för att lösa miljöproblem.

Lärande av ansvarsfulla handlingssätt är en viktig del av fostran. Miljöfostrans trovärdighet är i hög grad beroende av hur miljövärdena återspeglas i läroanstaltens vardag. Inlärningsmiljön bör fungera som en förebild för en hållbar livsstil. Det är därför viktigt att eleverna och alla anställda vid läroanstalten deltar i planeringen och genomförandet av miljöfrågor.

Fastigheter som används inom undervisningsverksamheten utgör en betydande del av det offentliga byggnadsbeståndet. Med tanke på miljön är det inte egalt hur läroanstalternas servicefunktioner har ordnats. Läroanstalterna förbrukar stora mängder energi, vatten och olika slags material och producerar betydande mängder avfall.

Läroanstaltens samarbete med andra instanser genom projekt och dialoger intar en central position när det gäller att främja hållbar utveckling. Tillsammans kan man få mer till stånd samtidigt som man tillägnar sig viktiga färdigheter för deltagande och påverkan. Miljöförbättringar kräver ibland investeringar som läroanstaltens huvudman beslutar om. Läroanstalten bör därför samarbeta med huvudmannen när förbättringar genomförs.

MILJÖLEDNINGSSYSTEM SOM VERKTYG FÖR UTVECKLING AV VERKSAMHETEN

Utgångspunkten för miljökriterierna för skolor och läroanstalter är den princip om ständig förbättring som är bekant från kvalitetstänkandet. I miljökriterierna har beaktats de krav som standarderna för miljöledningssystem (ISO 14 001 och EU:s förordning EMAS) ställer på planeringen, styrningen, utvärderingen och utvecklandet av verksamheten. Kraven har lindrats något så att de bättre lämpar sig för läroanstalter. I vidstående figur 1 förklaras hur läroanstalten kan konstruera ett miljöledningssystem som uppfyller kriterierna.

Det lönar sig att inleda miljöarbetet vid läroanstalten med en miljöutredning, där miljöfrågornas nuläge i undervisningen och servicefunktionerna kartläggs. Det går lätt att samla in information om olika funktioner, om företrädare för olika personalgrupper deltar i utredningen. Kartläggningen kan också utföras av eleverna.

Avsikten är att man genom miljöutredningen skall identifiera viktiga miljöaspekter i verksamheten, dvs. sådant som påverkar miljön, t.ex. energiförbrukning och uppkomst av avfall. Miljöfostran är central i undervisningen, och med hjälp av den kan man åstadkomma positiva verkningar på personalens och elevernas miljö-kunskaper, miljöfärdigheter och miljöattityder. I samband med miljöutredningen är det också viktigt att dokumentera de utvecklingsbehov i anslutning till miljöaspekterna som kan bedömas t.ex. utgående från kraven enligt miljökriterierna.

Den information som samlats in genom miljöutredningen ligger till grund för läroanstaltens miljöprogram. Miljöprogrammet innehåller mål och en åtgärdsplan, som kan gälla t.ex. utveckling av undervisningen, förbättringsprojekt som gäller fastigheten eller tillägnande av energibesparande handlingssätt. Det är viktigt att miljöprogrammet syns både i det dagliga livet i skolan och i undervisningen. Till stöd för programmet behövs det instruktioner, utbildning och kommunikation så att man lyckas engagera hela läroanstalten i miljöarbetet.

Tänkesättet om ständig förbättring är förknippat med utvärdering och utveckling av verksamheten. Utvärderingen kan basera sig på självvärdering av läroanstaltens ledning, lärarna, eleverna eller andra anställda. Resultaten av självvärderingen behandlas gemensamt. På så sätt kan man identifiera utvecklingsbehoven och överföra goda förfaranden över gränserna för olika läroämnen och personalgrupper. Målet är att miljöfrågorna skall ingå i cirkeln för planering, genomförande och utvärdering av läroanstaltens verksamhet som helhet.

Figur 1. Miljöledningssystemet baserar sig på principen om ständig förbättring. Det är viktigt att identifiera utvecklingsbehoven, uppställa mål, handla samt följa upp och utvärdera. Miljöprogrammet innehåller läroanstaltens miljömål och miljöåtgärder. Som stöd för programmet behövs det instruktioner, intern och extern kommunikation, utbildning för personalen och eleverna samt samarbete med instanser utanför skolan.

INNEHÅLLET I MILJÖKRITERIERNA

Kriterierna består av tre helheter:

1. planering, organisering och utveckling av miljöfrågor
2. undervisning, deltagande, samarbete och inläring
3. servicefunktioner.

Kriterierna för planering, organisering och utveckling av miljöfrågor syftar till att säkerställa att läroanstalten bedriver ett konsekvent och kontinuerligt miljöarbete. Centrala sektorer går ut på att inlemma miljöfrågor i läroanstaltens värderingar och ledning, att planera ett miljöprogram, att samarbeta internt och delta, att utforma miljöinstruktioner, att utbilda och kommunicera samt utvärdera och utveckla verksamheten. Dessutom granskas frågan om hur kraven i miljö- och arbetarskyddslagstiftningen uppfylls, säkerheten samt beredskapen inför olyckor och nödsituationer.

Frågor som berör undervisning och inläring är den viktigaste delen i kriteriesamlingen. I kriterierna granskas miljöundervisningen som en process för ständig förbättring, där planering, genomförande, utvärdering och utveckling följer efter varandra. I undervisningen sammanförs de tre elementen i miljöfostran: kunskap om miljön, att verka i miljön och att verka för miljön.

Läroanstaltens servicefunktioner har direkta miljökonsekvenser (t.ex. upphandlingar, materialanvändning, energiförbrukning, vattenkonsumtion och avfallshandtering). Skötseln av miljöfrågor i anslutning till servicefunktionerna påverkar i hög grad elevernas och de anställdas miljökunskaper, miljöfärdigheter och miljöattityder. För att vara övertygande i sin undervisning måste läroanstalten själv handla som den lär. Eleverna och de anställda kan konkret fullfölja miljöprogrammet genom att ombesörja servicefunktionernas konsekvenser för miljön.

För att skolorna och läroanstalterna skall få ett miljöcertifikat förutsätts att de obligatoriska kraven enligt dessa kriterier uppfylls samt i fråga om poängsatta kriterier att poänggränser som meddelas särskilt nås.

FÖRDELNING AV POÄNGSATTA KRITERIER

Hur elementen i miljöfostran genomförs i undervisningen (punkt 2.3)	45 poäng
Servicefunktioner (punkterna 3.1–3.10)	26 poäng

Grunderna för beviljande av certifikat och ansökningsanvisningar publiceras på hösten 2003.

1 PLANERING, ORGANISERING OCH UTVECKLING AV MILJÖFRÅGOR

MOTIVERING

För att säkerställa kontinuerligt miljöarbete är det viktigt att miljöfrågorna kopplas till all verksamhet i skolan och läroanstalten, till planeringen, till organiseringen av verksamheten och till utvecklingsarbetet. Miljöfrågorna ses i läroanstaltens värderingar, principer för verksamheten och ledningen. Läroanstalten har ett eget program för främjande av hållbar utveckling eller ett miljöprogram, som har beretts tillsammans med utbildningsanordnaren. Med hjälp av programmet ser man till att principerna för hållbar utveckling och miljöaspekterna ingår i all verksamhet. För att skolsamfundet skall engagera sig krävs det en tydlig ansvarsfördelning, regler, information, introduktion och utbildning. Skötseln av miljöfrågorna och verksamheten utvecklas utgående från regelbundna utvärderingar, där ledningen, personalen och eleverna deltar.

Läroanstalten har en viktig uppgift som samhällsaktör och opinionsbildare när det gäller att främja hållbar utveckling. Ett viktigt led i påverkan utgörs av samarbete med intressentgrupperna och deltagande i lokal verksamhet för hållbar utveckling. Läroanstalten måste känna till de krav som miljö- och arbetarskyddslagstiftningen ställer på dess verksamhet. Identifiering av säkerhets- och miljörisker och förberedelse inför dem utgör ett led i förebyggande verksamhet enligt principerna för hållbar utveckling.

1.1 TILLSTÅNDET INOM SKÖTSELN AV MILJÖFRÅGOR

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har en uppfattning om de viktigaste miljöfrågorna i anslutning till sin verksamhet och om deras tillstånd samt om behoven av förbättringar och sina egna möjligheter att påverka.

FÖRKLARING

Sådan verksamhet vid läroanstalten som har miljökonsekvenser har identifierats t.ex. med hjälp av en miljöutredning. Miljöfrågornas tillstånd bedöms regelbundet med hjälp av självvärdering eller revision och mätare. Utvärderings- och mätuppgifterna används när miljöprogrammet görs upp.

1.2 LÄROANSTALTENS MILJÖVÄRDEN

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har dokumenterat de miljövärden och handlingsätt beträffande miljön som skapar grund för fostran, undervisning, inläring och läroanstaltens vardagsrutiner.

FÖRKLARING

Miljövärdena och handlingsätten beträffande miljön kan ingå i läroanstaltens värderingar och strategi (presenteras t.ex. i läroplanen) eller de kan utformas som ett särskilt dokument.

1.3 MILJÖPROGRAM

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten uppgör eller uppdaterar årligen ett skriftligt program för främjande av hållbar utveckling eller ett miljöprogram, som innehåller miljömål och en plan för genomförande för året därpå. Uppgörandet och uppdateringen av programmet baserar sig på utvärderingar av verksamheten året innan och av tillståndet inom skötseln av miljöfrågor. Läroanstaltens personal och eleverna får komma med förslag till programmet.

FÖRKLARING

Programmet kan vara en fristående åtgärdsplan eller ingå i t.ex. verksamhets- och ekonomiplanen. För att resurserna och åtgärderna skall säkerställas bör åtgärdsplanen utgöra ett fast led i planeringen av den övriga verksamheten och ekonomin. Personalen och eleverna bör tas med i programplaneringen på så bred basis som möjligt.

1.4 ENGAGEMANG OCH SAMARBETE

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstaltens ledning, lärarna och övriga anställda har förbundit sig att främja hållbar utveckling och miljöfrågor i enlighet med miljöprinciperna och miljömålen och känner till deras betydelse för det egna arbetet. Miljöarbetet utförs som samarbete mellan ledningen, personalen och eleverna.

FÖRKLARING

Engagemanget kommer till uttryck i ledningens och personalens föredömliga agerande, som återspeglas i undervisningen och annan daglig verksamhet vid läroanstalten. Ledningen stöder miljöarbetet genom att uppmuntra och skapa förutsättningar. Alla anställda och alla elever har möjlighet att delta i miljöarbetet. Arbetet organiseras så att ansvarsområdena har definierats och uppgifterna har fördelats på ett ändamålsenligt sätt mellan de anställda.

1.5 MILJÖINSTRUKTIONER, ANSVARSOMRÅDEN, UTBILDNING OCH KOMMUNIKATION (läroanstaltens servicefunktioner)

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har tydliga och tillräckliga instruktioner för servicefunktionerna. Instruktionerna säkerställer enhetliga handlingsätt och en tydlig ansvarsfördelning. Instruktionerna är lättillgängliga på sådana platser där de behövs. Det finns skriftliga anvisningar om uppgiftsfördelningen för de personer som ansvarar för miljöarbetet.

I samband med anställning eller undervisning får personalen och eleverna praktiskt bekanta sig med läroanstaltens miljöinstruktioner och handlingsätt. Behovet av miljöutbildning för personalen och eleverna följs, och tilläggsutbildning ordnas enligt behov.

Personalen och eleverna informeras om innehållet i miljöprogrammet och om uppnådda resultat samt, vid behov, om nya instruktioner och handlingsätt.

FÖRKLARING

Servicefunktioner som bör regleras är åtminstone avfallshantering samt sparande av energi och vatten. Instruktionerna kan planeras och utformas tillsammans med eleverna. Det gäller att komma ihåg vikten av åskådlighet och en sporrande effekt – förbud är inte alltid vägen till det bästa resultatet! Det gäller också att informera tillräckligt om målen för miljöprogrammet.

Inom den interna informationen lönar det sig att ta vara på möjligheterna till direkt kontakt, t.ex. lektioner samt gemensamma möten och evenemang. Speciellt viktiga meddelanden kan sättas upp på anslagstavlan eller in på intranätet.

1.6 SAMARBETE MED INTRESSENTGRUPPER

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har utrett möjligheterna att samarbeta med utomstående intressentgrupper när det gäller att främja miljöfrågorna. Läroanstalten deltar i miljöarbetet på orten och använder uppgifterna inom undervisningen. När läroanstaltens miljöprogram fullföljs samarbetar läroanstalten på det lokala planet, t.ex. med kommunen, utbildningsanordnaren eller den som svarar för fastigheterna.

FÖRKLARING

Samarbetet med kommunen eller den som svarar för fastigheterna kan gälla t.ex. planering och utveckling av fastighetsskötseln (avfallshantering, energi, vatten, städning), behov av grundlig reparation eller beaktande av miljöfrågor vid upphandling.

1.7 MILJÖ- OCH ARBETARSKYDDSLAGSTIFTNINGEN

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten känner till de miljö- och arbetarskyddsbestämmelser som gäller dess verksamhet. Uppgifterna kontrolleras och uppdateras regelbundet. Kraven enligt bestämmelserna har beaktats i instruktionerna för personalen och eleverna. Det övervakas att bestämmelserna följs.

FÖRKLARING

Den miljölagstiftning som berör läroanstalterna omfattar bland annat de delar i avfallslagen och kemikalielagen som gäller förebyggande av uppkomsten av avfall, sortering av avfall, behandling och lagring av farliga ämnen samt problemavfall. Utöver lagstiftningen skall även bland annat kommunala föreskrifter om avfallshantering följas.

1.8 SÄKERHET OCH AGERANDE I NÖDSITUATIONER

OBLIGATORISKA KRAV

Vid läroanstalten har man identifierat tänkbara riskfaktorer inomhus och på gården samt i olika undervisningssituationer och säkerhets- och miljöriskerna i samband med olycksfalls- och nödsituationer. Behövliga åtgärder har vidtagits för att förebygga farliga situationer. Handlingssätten och ansvarsområdena i olycksfalls- och nödsituationer har planerats och dokumenterats tydligt i läroanstaltens säkerhetsplan och arbetarskyddsanvisningar.

Arbetarskyddsanvisningarna och anvisningarna för nödsituationer är lättillgängliga för alla. Personalen och eleverna har informerats om anvisningarna och lärt sig att handla enligt dem. Övningar inför olyckor har planerats och genomförts i samarbete med myndigheterna.

1.9 UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN

OBLIGATORISKA KRAV

Ledningen vid läroanstalten skall regelbundet utvärdera

- hur miljöfrågor beaktas i undervisningen (som grund används undervisningspersonalens och elevernas självvärderingar, se punkt 2.4)
- hur miljöfrågor beaktas i servicefunktionerna
- hur miljöprogrammet fullföljs
- hur instruktionerna och ansvarsfördelningen fungerar.

Utvärderingsresultaten behandlas gemensamt och dokumenteras. De används inom läroplansarbetet, i undervisningen och vid utveckling av miljöprogrammet.

Läroanstaltens personal och eleverna får, om de så önskar, komma med utvecklingsidéer eller förslag till förbättringar. Idéerna och förslagen behandlas, och den som framfört dem får respons.

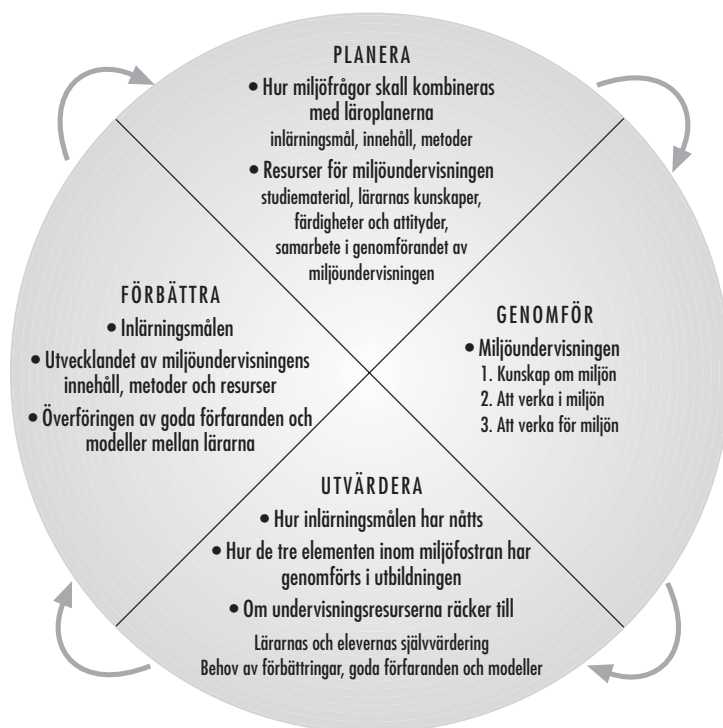
FÖRKLARING

Läroanstalten kan använda olika verktyg vid utvärderingen av miljöfrågor, t.ex. självvärdering eller interna revisioner. Det rekommenderas att inget nytt utvärderingsförfarande utformas för miljöfrågorna, utan att miljöfrågorna sammanförs med de utvärderingar som redan tillämpas. Utvecklingsidéer kan också samlas in med hjälp av idétävlingar kring olika teman.

2 UNDERVISNING, DELTAGANDE, SAMARBETE OCH INLÄRNING

MOTIVERING

Det viktigaste elementet i läroanstaltens verksamhet är undervisningen, som har långtgående verkningar för utvecklingen av miljökompetensen, kunskaperna, färdigheterna och attityderna. Miljökriterierna utgår från läroplansgrunderna, som ligger till grund för de lokala läroplanerna. I läroplansgrunderna för allmänbildande utbildning finns det flera ämnesshelheter där avseende fästs vid miljöns välfärd och en framtida hållbar utveckling. Målet är att öka förutsättningarna och motivationen då det gäller att verka för miljöns och människornas välfärd. Främjande av hållbar utveckling ingår som en betoning i alla examina inom yrkesutbildningen. Målet är att fostra miljömedvetna medborgare som har förbundit sig vid en hållbar livsstil och som behärskar sitt yrkesområde. I de ämnes- och branschvisa studierna behandlas principerna för hållbar utveckling och miljöfrågor på ett sätt som är naturligt för respektive ämne och studiehelhet.

Figur 2. Miljöundervisningen, som en kontinuerlig process för utveckling.

Miljöundervisningen granskas som en process för ständig förbättring, där planering, genomförande, utvärdering och utveckling följer efter varandra (figur 2.). I planeringsskedet inlemmas miljöfrågorna i läroplanerna och det säkerställs att undervisningsresurserna (studiematerial, lärarnas kompetens, samarbetet inom läroanstalten och samarbetet med utomstående) fungerar och räcker till.

I undervisningen förenas de tre elementen inom miljöfostran: kunskap om miljön, att verka i miljön och att verka för miljön. Samma undervisningssituationer inrymmer ofta flera element. I dessa kriterier utvärderas undervisningen särskilt ur perspektivet för alla tre element.

Det rekommenderas att utvärderingen av miljöfrågor upptas som ett led i den övriga självvärderingen vid läroanstalten där hela skolsamfundet deltar. Även eleverna deltar. Utvärderingsinformation, identifierade behov av förbättring samt goda förfaranden och modeller bör tas till vara inom utvecklingen av undervisningen. Utvecklingen bör vara interaktiv på ett sådant sätt att hela undervisningspersonalen tillsammans behandlar utvärderingsinformationen och planerar utvecklandet av miljöundervisningen.

2.1 LÄROPLANER FÖR SKOLORNA OCH LÄROANSTALTRNA

OBLIGATORISKA KRAV

Läroplansgrunderna och grunderna för examina ligger till grund för skolornas och läroanstaltrnas läroplaner. Principerna för hållbar utveckling samt målet för och innehållet i miljökompetensen preciseras i läroanstaltrnas planer med hänsyn till särdragen i läroanstaltens verksamhetsmiljö samt läroanstaltens egna val i fråga om värderingar och dess styrkor.

Lärarna har ensamma eller i grupp gått igenom sambandet mellan de läroämnen de undervisar och miljöfrågorna. Som ett resultat av processen ingår miljöfrågor i målen för och innehållet i olika läroämnen och studiehelheter på ett sätt som är naturligt för respektive ämne och studiehelhet samt lämpar sig för respektive åldersstadium.

Den styrande principen för planeringen av undervisningen är att helheten betonas. I planeringen försöker man se till att miljöundervisningen bygger på de studerandes tidigare kunskaper och att den är inriktad på erfarenheter, aktiviteter och upplevelser samt att den är positiv och reflekterande.

I läroplanerna och målen för yrkesinriktade examina samt vid inläring i arbetet beaktas de branschspecifika miljökompetenskraven i arbetslivet. Testning av miljökompetensen tas in i planerna för yrkesprov.

2.2 UNDERVISNINGSRRESURSER

2.2.1 Studiematerial

OBLIGATORISKA KRAV

Det finns tillgång till tidsenligt och tydligt studiematerial för undervisningen i miljöangelägenheter. Materialet gäller såväl allmänna miljöfrågor som olika läroämnen eller yrkesområden.

Läroanstalten säkerställer att lärarkåren vet hurdan studiematerial det finns och kan använda det.

2.2.2 Lärarnas miljökompetens

OBLIGATORISKA KRAV

Lärarna har tillräckliga och tidsenliga miljökunskaper och de behärskar de centrala miljöfrågorna inom sitt läroämne. Lärarnas behov av kompletterande utbildning i miljöfrågor har klarlagts, och på basis av utredningen har regelbunden kompletterande utbildning planerats.

2.2.3 Samarbete i undervisningen

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har reserverat tid för internt samarbete i miljöfrågor, vilket gör det möjligt att bland annat fastställa gemensamma värderingar och samarbeta över yrkes- och läroämnesgränserna. I samarbetet deltar också andra än undervisningspersonalen.

Miljöfrågor behandlas regelbundet på lärarmöten och möten för hela personalen.

I miljöfrågor samarbetar läroanstalten med en utomstående intressentgrupp eller flera (t.ex. föräldrar, myndigheter, organisationer och företag).

2.3 GENOMFÖRANDE AV ELEMENTEN INOM MILJÖFOSTRAN I UNDERVISNINGEN

2.3.1 Kunskap om miljön

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

I undervisningen ingår aktuell information om ekologi, miljökonsekvenserna av mänskliga aktiviteter, miljöproblem och förebyggande av miljöproblem.	0–3 poäng
Undervisningen utvecklar förståelse av helheter i stället för memorering av enskilda fakta.	0–3 poäng
Undervisningen stöder förståelsen av de allsidiga miljöfrågorna och utvecklar förmågan att behandla komplexiteten i anslutning till dem.	0–3 poäng
Undervisningen utvecklar självständigt kritiskt tänkande.	0–3 poäng
I undervisningen lyfter man fram människans beroende av naturen och stöder eleverna i att se sambanden mellan mänskliga aktiviteter, sin egen livsstil och miljöns välfärd.	0–3 poäng
Sammanlagt	maximalt 15 poäng

FÖRKLARING

Ekologiska kunskaper och kunskaper om miljöproblem är en förutsättning för miljöansvarigt beteende. Det väsentliga är att försöka förstå hur naturen fungerar, hur människan inplaceras som en del av naturen och på vilket sätt människan är beroende av naturen.

I stället för att memorera enskilda fakta bör eleverna bygga upp övergripande kunskap och förstå samband. I undervisningen bör man undvika lösryckta kunskaper. I stället bör man betona vikten av att förstå verksamheten i naturen som helhet samt växelverkan mellan människan och naturen i övrigt. Undervisningen har lyckats när eleverna själva tillägnar sig det som behandlas, löser problem samt kommer underfund med, analyserar och tolkar frågor som gäller miljön.

Många av dagens miljöproblem, t.ex. klimatförändringen och uttunnningen av ozonskiktet, är globala problem som inte kan förnimmas. Det kan därför vara svårt att förstå sambandet mellan egna handlingar och miljöfrågorna. Det är bra om man i undervisningen lyckas upptäcka sambanden mellan mänskliga aktiviteter, bl.a. ekonomi och kultur, den egna livsstilen och miljöproblemen. Dessutom behövs det information om möjligheterna att förebygga miljöproblem och egna konkreta möjligheter att påverka.

I en värld som förändras gäller det att kunna tänka kritiskt. Undervisningen bör uppmuntra eleverna till att se och väga olika sidor av miljöfrågorna och att bilda sig en egen motiverad uppfattning. Undervisningen bör ge färdigheter att söka, behandla och bedöma miljöinformation. Undervisningen bör beakta såväl lokal och regional som global miljöinformation.

Inom yrkesutbildningen bör avseende fästas vid att de studerande behärskar miljölagstiftningen inom yrkesområdet samt att de känner till produkternas och tjänsternas miljökonsekvenser och metoder för att minska miljökonsekvenserna. I planeringen av undervisning gäller det att beakta de nyaste teknologiska och funktionella lösningarna som främjar miljöskyddet.

METODER

Alla läroanstalter: ekologi och miljöfrågor behandlas som ett led i den normala undervisningen samt genom projekt över läroämnesgränserna eller genom fristående kurser, undersökningar av miljöns tillstånd, aktuella miljöteman i medierna, analys av ett miljöproblem, klarläggning av produkternas livscykel, bekantskap med ekoeffektivt tänkande.

Yrkesläroanstalter: utöver de ovan nämnda, behandling av miljökonsekvenserna av produkter och tjänster inom den egna branschen samt förebyggandet av miljökonsekvenserna som ett led i undervisningen i yrkesämnena, introduktion i miljölagstiftning som hänför sig till den egna branschen.

2.3.2 Att verka i miljön

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Undervisningen ökar känsligheten för miljön och stöder uppkomsten av ett personligt förhållande till naturen genom att erbjuda positiva, erfarenhetsbaserade naturupplevelser.	0–5 poäng
Naturen och den byggda miljön används som inlärningsmiljö.	0–5 poäng
Undervisningen erbjuder möjligheter att iaktta och uppleva miljöfenomen samt att förstå verksamheten i miljön på basis av slutledning utgående från iakttagelser och erfarenheter.	0–5 poäng
Sammanlagt	maximalt 15 poäng

FÖRKLARING

Känslighet för miljön betraktas som en viktig utgångspunkt för miljöansvarigt beteende. Känslighet för miljön innebär ett emotionellt förhållande till miljön som formats utgående från människans erfarenheter och sinnesförmålor samt respekt för och medkänsla med naturen. För att känslighet för naturen skall ut-

vecklas är det viktigt att få egna positiva erfarenheter och upplevelser i naturen. Eleverna bör också erbjudas rent estetiska erfarenheter.

Naturen kan också användas som kunskapskälla och inlärningsmiljö. Undervisning som genomförs med hjälp av miljön grundar sig på elevernas erfarenheter. Företeelser i miljön granskas och studeras med aktiva metoder. Målet är att eleverna skall lära sig förstå interaktiva förhållanden och komma i personlig beröring med naturen.

METODER

Alla läroanstalter: naturstigar och naturutflykter, sinnesövningar, iakttagelser och upplevelser av naturen, undersökning av ekosystem i närmiljön, kartläggning av mångfalden, berättelser, sagor, bildkonst, teater, omsorg om närmiljön, utfodring av djur på vintern, byggande av fågelholkar, observation av djur, spårsökning, naturvetenskapliga undersökningar och mätningar.

2.3.3 Att verka för miljön

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Läroanstalten erbjuder eleverna möjlighet att tillägna sig miljöansvariga handlingsmodeller och att öva miljöfärdigheterna i praktiken.	0–3 poäng
Läroanstalten erbjuder eleverna genuina möjligheter att delta och påverka och stärker elevernas tilltro till att egna gärningar har betydelse. Undervisningen tar upp elevernas individuella och gemensamma möjligheter att påverka i miljöfrågor.	0–3 poäng
Eleverna deltar aktivt i planeringen och fullföljandet av läroanstaltens miljöprogram.	0–3 poäng
I undervisningen diskuteras attitydernas och värderingarnas relativitet och mångfald samt behandlas olika åsikter om orsakerna till och lösningsmetoder beträffande miljöproblem så att eleverna själva kan träffa motiverande värdeval.	0–3 poäng
Undervisningen tillhandahåller information om hur samhället och beslutsfattandet i samhället fungerar samt utvecklar elevernas demokratiska färdigheter och kunskaper.	0–3 poäng
Sammanlagt	maximalt 15 poäng

FÖRKLARING

Möjligheterna att påverka utgör hörnstenen i miljöfostran. Tilltro till den egna förmågan och de egna färdigheterna är viktig när det gäller att fostra medborgare som tar ansvar för miljön. Tilltron ger individen en känsla av att hans gärningar och verksamhet är av betydelse. En människa som litar på sin förmåga att handla betar sig med mycket större sannolikhet ansvarsfullt än en människa som känner sig hjälplös. Tilltron stärks uttryckligen genom verksamhet i den omgivande gemenskapen.

Påverkan kan bäst tränas i samband med den dagliga verksamheten vid läroanstalten. Eleverna kan aktivt delta i planeringen och fullföljandet av läroanstaltens miljöprogram samt i beslutsfattandet gällande andra interna angelägenheter vid läroanstalten. När eleverna deltar är öppenheten och verkningsfullheten viktiga: det gäller att klargöra specialvillkoren för deltagandet och deltagandet får inte bli skenbart. Man kan träna miljöfärdigheterna t.ex. genom att delta i sortering av avfall och sparande av energi och material.

Miljöfostran skall utveckla eleverna inte bara som individer utan också som medlemmar i gemenskaper och samhällen. Här accentueras samarbete och sociala värden. Bristen på kunskap om möjligheterna att verka i samhället är ofta ett hinder för att eleverna skall handla så att de tar hänsyn till miljön.

METODER

Alla läroanstalter: värdediskussioner, rollspel, övningar i att välja värden; meningsfulla och effektiva erfarenheter av deltagande: planering av närmiljön, elevkårsverksamhet, påverkan i skolans vardag, lokal påverkan i t.ex. lokala agendaprojekt, deltagande i olika miljöprogram eller humanitärt arbete.

Yrkesläroanstalter: utöver ovan nämnda, kombination av yrkesmässiga miljöfärdigheter med övning i arbetsuppgifterna och inläring i arbetet, reflektion kring den egna yrkesetiken.

2.4 **UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV MILJÖ- UNDERVISNINGEN**

OBLIGATORISKA KRAV

Lärarna utvärderar årligen miljöundervisningen. Om läroanstalten har ett systematiskt utvärderingssystem utförs utvärderingen som ett led i den övriga utvärderingen. Kriterierna 2.1, 2.2 och 2.3 kan användas som utvärderingsinstrument. Viktiga frågor: Uppnås de mål som skrivits in i läroplanerna? Genomförs de tre elementen i miljöfostran, dvs. kunskap om miljön, att verka i miljön och att verka för miljön? Är resurserna för miljöundervisningen tillräckliga? Skolorna eller läroanstalterna får själva utforma ett lämpligt system för att bedöma hur kriterierna uppfylls.

Inläringen av miljöfrågor bedöms dessutom årligen genom bedömningar som utförs av de studerande och genom självvärderingar. Eleverna bedömer sin inläring och utvärderar miljöundervisningen och miljöverksamheten i skolan. Resultaten diskuteras i grupp med eleverna, och tillsammans funderar man över hur undervisningen i och inläringen av miljöfrågor kan utvecklas.

Läroanstalten har ett systematiskt förfarande genom vilket den information som fås genom utvärderingen av miljöundervisningen tas till vara inom utvecklandet av målen för miljöundervisningen, studieinnehållet, metoderna och resurserna. I utvecklingen används behov av förbättringar som identifierats i utvärderingarna samt goda förfaranden och modeller som lärarna sprider över läroämnesgränserna.

3 SERVICE - FUNKTIONER

MOTIVERING

De direkta miljökonsekvenserna av servicefunktionerna vid läroanstalten kan inte ses som lika betydelsefulla som de indirekta positiva verkningarna via undervisning och inläring. Beaktandet av miljöfrågor i anslutning till servicefunktionerna är trots allt av central betydelse när det gäller att påverka elevernas och personalens miljökunskaper, miljöfärdigheter och miljöattityder. För att vara trovärdig i sin undervisning måste läroanstalten själv handla så som den lär.

Eleverna och personalen kan fullfölja miljöprogrammet genom att vinnlägga sig om miljökonsekvenserna av servicefunktionerna. De åtgärder som vidtas för att målen enligt miljöprogrammet skall nås bör inlemmas i undervisningen. Med hjälp av jippon, projekt och temaevenemang kan man också ta med intressentgrupperna i arbetet för att fullfölja miljöprogrammet (t.ex. föräldrar, organisationer, företag).

Det går att nå betydande kostnadsbesparingar inom servicefunktionerna. Miljön och ekonomin går på många sätt hand i hand. Läroanstalten kan påverka miljöfrågorna direkt via elevernas och personalens verksamhet. Det går också att påverka indirekt via huvudmannen eller serviceproducenten. Ibland kräver miljöförbättringarna investeringar som huvudmannen beslutar om. Också då kan läroanstalten påverka genom att informera huvudmannen om behoven av förbättringar och om de kostnadsbesparingar som nås genom förbättringarna.

3.1 ANVÄNDNING AV MATERIAL OCH ANSKAFFNINGAR

OBLIGATORISKA KRAV

Man har klarlagt metoderna för att minska materialförbrukningen och uppkomsten av avfall och vidtagit konkreta åtgärder på basis av utredningarna. Eleverna och personalen har anammat handlingssätt som sparar på material (arbetssätt, undervisningsmaterial och t.ex. mindre kopierande).

Läroanstalten har hört sig för hos utbildningsanordnaren om möjligheterna att göra miljövänliga anskaffningar och beakta miljöaspekter i det material och de tillbehör den skaffar själv.

FÖRKLARING

Miljöaspekter i samband med anskaffningar är t.ex. produkternas livslängd, återanvändning, möjlighet att utföra service på dem, återanvändning samt minskad användning av förpackningar, engångsprodukter och transporter. Metoder för att beakta miljöaspekter i samband med anskaffningar är bland annat att ta in miljökrav i anbudsbegäran och upphandlingsanvisningarna samt att införa miljömärkta produkter i förteckningarna över material som används och som skall skaffas.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Användningen av de viktigaste material som används kontrolleras. Konsumtionsnivån är låg eller man har lyckats minska konsumtionen.	1 poäng
Läroanstalten kontrollerar förbrukningen av kontorspapper och förbrukningen minskas t.ex. genom minskat kopierande.	1 poäng

3.2 AVFALLSHANTERING

OBLIGATORISKA KRAV

Avfall som kan återvinnas och tas till vara sorteras och förs till behandling enligt avfallshanteringsbestämmelserna i kommunen. Problemavfall sorteras och lagras samt förs till behandling enligt bestämmelserna och anvisningarna (kommunala avfallshanteringsbestämmelser, Ekokems anvisningar).

En avfallshanteringsplan har gjorts upp vid läroanstalten. I planen ingår åtminstone

- platser för insamling av avfall, sorterbara avfallsfraktioner och kärl som används
- ansvarsområden inom genomförandet av avfallshanteringen
- sorteringsinstruktioner i klasserna, matsalen och arbetsutrymmena

Personalen och eleverna har instruerats och orienterats i att sortera avfall och de uppmuntras till detta genom olika åtgärder.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Möbler och använda maskiner och anordningar går till ny användning eller återanvändning.	1 poäng
Vid planeringen, genomförandet och uppföljningen av avfallshanteringen har läroanstalten samarbetat med avfallsserviceproducentens eller kommunens eller avfallshanteringsbolagets konsulent.	1 poäng
Det finns dokumenterade uppgifter om avfallsmängderna och deras utveckling.	1 poäng
Endast en liten del av avfallet är blandavfall, och man har lyckats minska mängden blandavfall.	1 poäng

3.3 VATTENFÖRBRUKNING

OBLIGATORISKA KRAV

Tillbörlig service utförs på vattenarmaturerna och vattenledningssystemet. Behoven av att förnya systemen och armaturerna har klarlagts och anmälts till den som tillhandahåller fastighetsservicen och den som äger lokalerna.

Vattenförbrukningen vid läroanstalten kontrolleras. Det har definierats handlings-sätt i händelse av avvikelser i förbrukningen (behövliga korrigerande åtgärder).

Man har utformat anvisningar och ordnat utbildning för personalen och eleverna om handlingssätt som sparar på vatten.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Vattensparande anordningar används vid läroanstalten (kranar, duschar, WC-stolar).	1 poäng
Den specifika vattenförbrukningen vid läroanstalten är låg eller förbrukningen har minskat på årsbasis.	1 poäng

3.4 ENERGI

OBLIGATORISKA KRAV

Läroanstalten har ordnat regelbunden uppföljning av energiförbrukningen (el, värme) samt fastställt anvisningar och ansvar i fråga om regleringen av värme- och luftkonditioneringsystemen, kontrollen och servicen av systemens funktionsduglighet samt handlingssätten i händelse av fel. Energiförbrukningen statistikförs.

Behoven av att förnya energisystemen och byta ut anordningar som förbrukar energi samt behoven av grundliga reparationer av fastigheten har klarlagts och genomförandet av dessa har diskuterats med den som svarar för/äger fastigheten. Förbättringsåtgärderna ingår i läroanstaltens miljöprogram.

Det har utarbetats anvisningar om energisparande för personalen och eleverna. Det har ordnats information och introduktion gällande anvisningarna. Personalen och eleverna har tillägnat sig energibesparande åtgärder.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Vid läroanstalten har utförts en energiutredning och en kartläggning av fastighetens skick eller båda två.	1 poäng
Vid läroanstalten har införts nya energibesparande tekniska lösningar eller lösningar i anslutning till handlingssätten.	1 poäng
Den specifika förbrukningen (kWh/m ³) av totalenergin (el, värme) är låg eller minskar på årsbasis. Bedömningen av den specifika förbrukningen baserar sig på Motivias jämförelsematerial.	1 poäng
Den energi (el, värme) som används vid läroanstalten härrör åtminstone delvis från förnybara energikällor.	1 poäng

3.5 ARBETSHYGIEN OCH TRIVSEL

OBLIGATORISKA KRAV

Arbetsklimatet, trivseln och situationen beträffande arbetshygieniska frågor bedöms med hjälp av enkäter riktade till personalen och eleverna.

Vid läroanstalten har man utvecklat arbetshygien, arbetsklimatet, trivseln samt miljön inomhus och utomhus. Enkätresultaten har använts vid planeringen av åtgärderna.

Inomhusluftens kvalitet är känd och eventuella fuktskador och mögelproblem har klarlagts i samarbete med den som svarar för/äger fastigheten.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Det inträffar få olyckor vid läroanstalten och antalet sjukfrånvaron är lågt eller har minskat.	1 poäng
Enkäterna till personalen och eleverna gällande arbetsklimatet, trivseln och arbetshygien har gett goda resultat eller resultaten har utvecklats i positiv riktning.	1 poäng

3.6 RENHÅLLNING

OBLIGATORISKA KRAV

Det finns instruktioner för hur områdena utomhus skall skötas och hållas rena samt för hur man kan förebygga att utrymmena inomhus blir nedsmutsade.

Det har gjorts upp listor över rengörings-, skydds- och behandlingsmedlen och det finns information om hur de används på ett säkert sätt.

Produkternas miljövänlighet och arbetshygieniska aspekter beaktas när städmedel och städredskap skaffas. I städningen används miljövänliga och miljömärkta produkter alltid när det är möjligt.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Det har ordnats utbildning kring miljöfrågor och sortering av avfall för dem som ansvarar för renhållningen.	1 poäng
Inom renhållningen försöker man minska förbrukningen av vatten, städmedel och energi.	1 poäng

3.7 KÖK OCH MATSAL

OBLIGATORISKA KRAV

Egenkontroll enligt hälsoskyddslagen samt bestämmelserna om förvaring, tillredning och distribution av livsmedel har beaktats i verksamheten i matsalen och köket.

Miljöaspekter beaktas i mån av möjlighet vid anskaffningar till matsalen och miljöaspekterna dokumenteras också i matsalens upphandlingsanvisningar. Miljöaspekterna i anslutning till centraliserade livsmedelsanskaffningar och behoven av förbättringar har diskuterats med den instans som ansvarar för anskaffningarna. Miljöbelastningen minskas genom t.ex. centraliserade anskaffningar, närproducerade livsmedel, ekologiska produkter, minskning av antalet förpackningar samt stora beställningsvolymmer.

Inom matsalsverksamheten har man klarlagt och tillämpat olika metoder för att minska förbrukningen av material och avfallet.

Uppvärmnings- och kylanordningarna i matsalen är i tillbörligt skick och regelbunden service har utförts på dem. Den instans som ansvarar för underhållet av fastigheten eller matsalsverksamheten har informerats om behoven av reparation och förnyelse.

Avfall sorteras i köket och matsalen enligt bestämmelserna om avfallshantering. Sorteringsställena har planerats så att de fungerar bra. Det finns anvisningar om sorteringen, och sopcontainrarna är försedda med tydliga anteckningar. Sorteringen fungerar. Den som svarar för fastigheten har informerats om behoven av att förbättra avfallshanteringen.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Metoder för att minska förbrukningen av energi har klarlagts och det har utarbetats planer och anvisningar samt vidtagits åtgärder i syfte att minska förbrukningen. Avseende har fästs vid t.ex. uppvärmnings- och kylanordningarna och teknikerna för tillredning av mat.	1 poäng
Metoder för att minska förbrukningen av vatten och tvättmedel har klarlagts och det har utarbetats planer och anvisningar samt vidtagits åtgärder i syfte att minska förbrukningen.	1 poäng
Kökspersonalen har fått miljöutbildning.	1 poäng

3.8 TRANSPORTER OCH TRAFIK

OBLIGATORISKA KRAV

Personalen och eleverna uppmanas till att använda lätt trafik och kollektivtrafik på resorna mellan hemmet och läroanstalten. Det har ordnats temaevenemang eller utformats anvisningar om detta.

Det har utarbetats planer och vidtagits åtgärder i syfte att minska och optimera transporterna av personal och elever i samband med undervisningen samt läroanstaltens egna material- och varutransporter.

Om läroanstalten skaffar egna fordon och arbetsmaskiner är miljöaspekterna ett urvalskriterium.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Personalen vid läroanstalten har fått utbildning i att köra ekonomiskt.	1 poäng
Samtransporterna av personalen och eleverna fungerar bra (samåkning på arbetsresorna, transporter av personalen och eleverna i samband med undervisningen).	1 poäng

3.9 ANVÄNDNING OCH LAGRING AV FARLIGA ÄMNEN

OBLIGATORISKA KRAV

Kemikalielagstiftningen och myndigheternas anvisningar (t.ex. Säkerhetsteknikcentralens anvisningar) följs när kemikalier hanteras och lagras.

Ämnena har försetts med anteckningar enligt anvisningarna och information om säker användning finns i de utrymmen där ämnena hanteras och lagras. Läroanstalten har en tidsenlig bokföring över kemikalier som finns i lager, använda kemikalier och kemikalier som blir problemavfall.

Det har definierats tydliga ansvarsområden för lagring, hantering och förstörande av farliga ämnen. Alla som handskas med farliga ämnen får tillräcklig introduktion i arbetshygieniska frågor och säkerhetsfrågor i anslutning till detta.

KRAV SOM GER EXTRA POÄNG

Vid läroanstalten har man utrett möjligheterna att minska användningen av kemikalier och ersätta farliga ämnen med mindre skadliga alternativ.	1 poäng
Volymen av kemikalier som används vid läroanstalten har minskat.	1 poäng

3.10 ÖVRIGA MILJÖHANDLINGAR

KRAV SOM GER TILLÄGGSPÖÄNG

Läroanstalten har vidtagit sådana förbättringsåtgärder i anslutning till miljöfrågor som inte nämns i dessa kriterier.

maximalt

3 poäng

SYSTEM FÖR MILJÖUTVÄRDERING I LÄROANSTALTERNAS

Miljökriterierna utgör ett led i projektet ENVEDU, där man konstruerar ett nationellt system för miljöutvärdering i läroanstalterna. Projektet syftar till att tillhandahålla läroanstalterna utbildning, arbetsredskap och drivfjädrar för att utveckla skötseln av miljöfrågor. Projektet består av fyra primära uppgifter som stöds av projektkontroll samt information och spridning av resultat.

1. KONSTRUKTION AV ETT CERTIFIERINGSSYSTEM

För miljöcertifiering av läroanstalterna utarbetas kriterier samt en frågelista och anvisningar för självvärdering. En handbok produceras för utomstående miljörevisorer. Ett certifieringsorgan inrättas i anslutning till OKKA-stiftelsen. Miljöcertifikat för skolor och läroanstalter kan sökas år 2003.

2. MILJÖUTBILDNING

Målet är att under åren 2002–2004 på riksnivå utbilda sammanlagt 180 läroanstalter till att utforma egna miljöledningssystem utgående från miljökriterierna för skolor och läroanstalter.

3. UTBILDNING AV MILJÖREVISORER

Det ordnas riksomfattande utbildning för undervisningspersonalen och andra anställda vid läroanstalterna samt för professionella inom fastighetsskötsel i tjänst hos kommunen. Utbildningen ger behövliga kunskaper och färdigheter för att genomföra miljöutvärderingar vid läroanstalterna. Målet är att utbilda 150 miljörevisorer åren 2002–2003.

4. HANDBOK: VÄGEN TILL EMAS-REGISTRERING

Handboken är ett verktyg för läroanstalterna för att bygga upp ett miljöledningssystem, bedöma nivån på skötseln av miljöfrågor, ansöka om miljöcertifikat för läroanstalter samt uppfylla EMAS-kraven.

VÄNTADE RESULTAT ÅR 2004

- 180 läroanstalter har fått utbildning i att konstruera ett miljöledningssystem
- 30 läroanstalter har fått miljöcertifikat
- 10 läroanstalter ansöker om EMAS-registrering
- det finns 150 utbildade miljörevisorer, av vilka 50 är registrerade.

PROJEKTET ENVEDU – DELTAGARE OCH UNDERSTÖDJARE

Projektet samordnas av yrkesutbildningsstiftelsen Hyvinkää-Riihimäen aikuiskoulutuskeskus. Partner och medfinansörer är Undervisningssektorns Fackorganisation (OAJ), OKKA-stiftelsen (stiftelse för undervisning, fostran och utbildning) och miljöministeriet. Underleverantörer är Utbildningsstyrelsen, Joensuu universitet, Uleåborgs universitet samt Eco-One. Projektet genomförs under tiden december 2001 - november 2004.

ÅTGÄRDER INOM PROJEKTET ENVEDU

Åren 2002–2004 utbildas 180 lärare.

Självvärdering kan utföras med hjälp av miljökriterierna för skolor och läroanstalter.

En frågelista utarbetad på basis av kriterierna och anvisningar om utarbetandet av en självvärderingsrapport färdigställs på hösten 2003.

Läraren och läroanstaltens eller kommunernas experter på fastighets- och andra servicefunktioner kan utbildas till läroanstaltens miljörevisorer.

Miljörevisorsutbildning ordnas från och med hösten 2003. Målet är att bygga upp ett riksomfattande nätverk av miljörevisorer (150 miljörevisorer).

Vid OKKA-stiftelsen inrättas på hösten 2003 en certifieringskommitté bestående av sakkunniga inom miljö- och undervisningssektorn.

MÅL:

Miljöcertifikat för skolor och läroanstalter kan sökas på hösten 2003.

Certifikatet beviljas av OKKA-stiftelsen.

Utbildningsanordnaren eller läroanstalten kan komplettera sitt miljöledningssystem så att det motsvarar kraven enligt EMAS-förordningen.

ANSÖKAN OM MILJÖCERTIFIKAT FÖR SKOLOR OCH LÄROANSTALTER

UTBILDNING KRING HÅLLBAR
UTVECKLING I LÄROANSTALTERNA
Riihimäki, Uleåborg, Joensuu

Målgrupp:
lärare och andra anställda vid läroanstalten

- konstruera ett miljöledningssystem utgående från miljökriterierna
- förbereda ansökan om certifikat

SJÄLVVÄRDERING VID
LÄROANSTALTEN

Läroanstalten bedömer nivån på kontrollen av miljöfrågor i undervisningen, servicefunktionerna och ledandet. Om läroanstalten så önskar kan den ansöka om miljöcertifikat hos OKKA-stiftelsen.

- läroanstaltens självvärderingsrapport

EXTERN MILJÖREVISION

På basis av självvärderingsrapporten och extern miljörevision vid läroanstalten bedömer en miljörevisor hur kraven (kriterierna) för miljöcertifikatet uppfylls.

- miljörevisorns rapport och framställning om beviljande av certifikat

CERTIFIERING

OKKA-stiftelsen bestyrker miljörevisorns rapport och beviljar certifikat.

EMAS-registrering

EMAS-verifieringen kan kombineras med uppdateringsrevisionen inför miljöcertifikatet för skolor och läroanstalter.

MILJÖUTREDNING/MILJÖKARTLÄGGNING

Syftet med miljöutredningen eller miljökartläggningen är att gå igenom läroanstaltens funktioner som helhet eller delvis och identifiera miljöaspekter och utvecklingsbehov i anslutning till dem. En övergripande miljöutredning omfattar bland annat läroanstaltens ledning och planering av verksamheten, undervisning och servicefunktioner (anskaffningar och användning av material, energi- och vattenförbrukning, avfallshantering, matsalsfunktioner, transporter osv.).

MILJÖASPEKT

Om en verksamhet vid läroanstalten har eller kan ha konsekvenser för miljön är det fråga om en miljöaspekt. Miljöaspekter är t.ex. användning av papper, belysning, värme eller energi för luftkonditionering, sortering av avfall och inlemmande av miljöfrågor i undervisningen.

MILJÖKONSEKvens

Miljökonsekvenser är sådana nyttiga eller skadliga förändringar i naturen som helt eller delvis är en följd av verksamheten vid läroanstalten. Miljökonsekvenser som läroanstalten förorsakar är t.ex. att växthusutsläpp av energiförbrukningen och produktionen bidrar till att klimatet blir varmare eller att avstjälningsplatserna fylls av det blandavfall som produceras. Positiva konsekvenser kan uppkomma via framgångsrik miljöfostran genom att eleverna träffar ansvarsfulla val i sitt eget liv.

MILJÖMÅL

Miljömål är kvantitativa eller kvalitativa mål som läroanstalten har uppställt för egen del i syfte att minska skadliga miljökonsekvenser eller stärka positiva konsekvenser. Exempel på miljömål: mängden blandavfall som förs till avstjälningsplatsen minskar med 10 procent under nästa läsår; miljöfrågor har inlemmats i undervisningen i alla läroämnen före slutet av år 2003.

MILJÖPROGRAM

Miljöprogrammet innehåller läroanstaltens miljömål och en plan för hur de skall nås. Man följer regelbundet (ärligen) hur miljömålen har uppnåtts och programmet uppdateras utgående från de behov av förbättringar och utvecklingsidéer som uppdagats.

MILJÖLEDNINGSSYSTEM

Miljöledningssystemet är en process som siktar till att ständigt förbättra miljöfrågorna. Systemet inrymmer identifiering av utvecklingsbehov, uppställande av mål, styrning av verksamheten samt uppföljning och utvärdering. Miljöprogrammet utgör ett led i miljöledningssystemet. Utöver programmet omfattar miljöledningssystemet även bl.a. behövliga instruktioner, intern och extern kommunikation, utbildning för personalen och eleverna, samarbete med instanser utanför skolan samt regelbunden utvärdering och utveckling av verksamheten.

EMAS-FÖRORDNINGEN OCH STANDARDEN ISO 14 001

Europeiska unionens EMAS-förordning och den internationella standarden ISO 14 001 innehåller krav på kontroll och förbättring av miljöfrågor i organisationer. De kan tillämpas av olika organisationer, också av den offentliga förvaltningen. Det är frivilligt att följa förordningen eller standarden. EMAS-systemet består av ett miljöledningssystem och en miljöutredning enligt standarden ISO 14 001. Miljöledningssystemet kan certifieras med stöd av extern revision.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV MILJÖLEDNINGSSYSTEMET

För att läroanstaltens miljöarbete skall kunna utvecklas är det viktigt att miljöledningssystemet följs upp och utvärderas. Med uppföljning avses insamling av kvalitativ och kvantitativ information om de viktigaste funktioner som påverkar miljön (t.ex. energiförbrukning, mängden blandavfall, genomförd miljöutbildning eller antalet tema-evenemang).

Utvärdering av miljöledningssystemet inrymmer utvärdering av bl.a. uppnåendet av miljömålen och prestationsnivån i fråga om olika funktioner (undervisning, servicefunktioner). Dessutom skärskådas funktionsdugligheten samt utbildningsbehoven beträffande miljöinstruktioner, ansvarsfördelning och kommunikation. Utvärderingen kan genomföras t.ex. enligt principen för självvärdering eller intern revision.

SJÄLVVÄRDERING OCH INTERN REVISION

Med självvärdering avses i denna publikation sådan utvärdering som läroanstalten själv utför och som baserar sig på de kriterier som presenterats här. I utvärderingen bedömer olika personalgrupper vid läroanstalten och eleverna hur miljöfrågor beaktas med tanke på det egna arbetet, inlärningen och hela läroanstalten. Till självvärderingen hör att utvärdera det egna arbetet och den egna verksamheten samt att tillsammans behandla utvärderingsinformationen och identifiera utvecklingsobjekt. Det centrala målet är att överföra information över gränserna för olika läroämnen och personalgrupper. Inom projektet ENVEDU produceras anvisningar och en frågelista till stöd för självvärderingen.

Intern revision är ett alternativ till självvärdering. Skillnaden jämfört med självvärderingen är att ingen utvärderar sitt eget arbete. Revision lämpar sig bäst för större läroanstalter med fristående avdelningar eller verksamhetsställen. Anställda vid olika avdelningar kan då auditera varandra. På så sätt överförs information och goda förfaranden från en avdelning till en annan.

CERTIFIERING AV MILJÖLEDNINGSSYSTEMET

Med certifiering avses ett förfarande där ett oavhängigt organ (certifieringsorgan) lämnar en skriftlig försäkran om att miljöledningssystemet motsvarar fastställda krav (t.ex. EMAS, ISO 14 001 eller Miljökriterierna för skolor och läroanstalter). Verifieringen av överensstämmelsen med kraven baserar sig på extern utvärdering. OKKA-stiftelsen är certifieringsorgan för miljöcertifiering av skolor och läroanstalter.